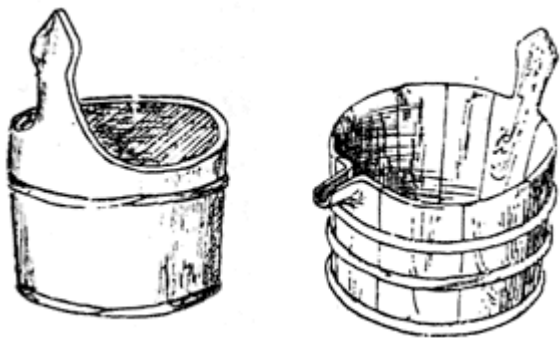

Kimpiastia

Lähde: <http://www.helsinki.fi/kansatiede/histmaatalous/karjatalous/lehma.htm>

Kimpiastia on puisilla vanteilla tuettu avoin astia, jonka rakenne muistuttaa [tynnyriä](#). Erilaisia kimpiastioita ovat korvo (savolainen Itä-Suomi), yksi- ja kaksikorvainen kapp (Etelä-Karjala), kiulu, saavi, ammen, tiinu, viilipunkka, voipytty. Kimpiastiat ovat käyttökelpoisia jokapäiväisessä elämässä. Niissä nostattaa taikinat, säilyttää suolan, suolassa teuraslihat ja muut.

□

Sisällys

- [1 Kirjoja](#)
- [2 Säilytys](#)
- [3 Käyttöönotto](#)
- [4 Mitoitus](#)
- [5 Materiaalit](#)
 - [5.1 Pienemmät kiulut ja viilipunkat](#)
 - [5.2 Korvo](#)
 - [5.3 Muut](#)
 - [5.4 Vanne](#)
 - [5.4.1 Kuusi](#)
 - [5.4.2 Rauta](#)
- [6 Työkaluja](#)
 - [6.1 Saumausteline](#)
 - [6.2 Kimpisakset](#)
- [7 Työohje](#)
 - [7.1 Kimpien valmistaminen](#)
 - [7.2 Kimpien saumaus toisiinsa](#)
 - [7.3 Kimpien muotoilu](#)
 - [7.4 Urien tekeminen kimpiin](#)
 - [7.5 Pohja](#)
- [8 Vanne](#)
- [9 Kasaaminen](#)
- [10 Viimeistely](#)

Kirjoja

- *How to Make a Coopered Wooden Bucket*, James D. Gaster (2004)

- Alle 100-sivuinen opas amerikkalaisten puuämpärien tekoon.

- *Taitokirja*

Sisältää ohjeet ammattimaiseen korvojen tekoon. Kimmeissä uritus. Sisältää ohjeet myös työkalujen tekoon.

- *Miten tehdään tuohitöitä*, Sven E. Lindqvist (1987)

Hyvät ohjeet harrastelijamaiseen kimpiastioiden tekoon ilman uritusta. Erikoistyökaluista vain kimpihöylä välttämätön.

- *Tuohitaitaja III*, Raimo Toivonen (2008)

Lyhyt kuvaus kimpiastioiden teosta.

Säilytys

- Ylösalaisin (vanteet eivät tipu) kuivassa, viileässä ja varjossa.
- Käytön jälkeen pestään kuumalla vedellä ja pesuaineella. Ei koske leipäjuurikorvoa.
- Katajoidaan laittamalla tuoreita [katajanoksia](#) korvoon ja kaadetaan päälle kiehuvaa vettä.
- Voipytyn puhdistaminen voidaan tehdä kalkin ja veden seoksella. Annetaan laskeutua seinämille, kaadetaan vesi pois ja annetaan kalkin kuivua. Pestään hiekalla ja vedellä, sitten katajavedellä ja huuhdellaan.

Käyttöönotto

- Kiristetään löystyneet vanteet.
- Turvotetaan kylmällä vedellä.
 - Pitkäaikainen turvottaminen upottamalla isompaan vesiastiaan ja vanteiden kiristys usein kyllä saa isotkin raot umpeen, mutta voidaan myös tiivistää sisäpuolelta sulalla parafiinilla.

Mitoitus

- Suunnittele useamman astian sarja niin että mahtuvat sisäkkäin.
- Kimpilaudat ovat esimerkiksi 22mm x 100-115 mm tai 25mm x 125 mm (paksuus x leveys)

Materiaalit

Pienemmät kiulut ja viilipunkat

Katajasta.

Korvo

- Korvessa kasvanut tiheäsyinen kuusi. Tarvittaessa myös [honka](#), mutta ei tavallinen mänty.
- Kaada talvella.
- Keväämmäällä kun puu on jonkin verran jo kuivanut katkaise sopivia pätkiä (astioiden korkuisia ja vähän päälle tasausvaraa) oksien välistä eli oksatonta puuta. Muista että tarviit korvoon aina kaksi pitempää lautaa korviksi.
- Anna kuivua kesän ja kuivata vielä sisällä

Muut

- Koivusta ja haavasta kannattaa tehdä astioita kovertamalla.

Vanne

Kuusi

- Märältä kasvupaikalta suurten puiden varjosta pitkä ja hoikka runkoinen. Taivutetaan maata vasten, paino päälle ja annetaan kasvaa useita vuosia.

Rauta

- Noin 1,5 mm x 19mm galvanoitu lattarauta.
- Kiinnitetään vanteeksi kahdella niitillä

Työkaluja

- Metsätyövälineet puiden kaatoon
- Halkaisuveitsi ja puunuija tai käteen sopiva pyöreä (koivu)puun pätkä
- Saausteline (kts. alla ohje)
- Kimpisakset tai kimpiluotta mittaukseen
- Puukko
- Uurrinpuukko tai [uurresaha](#)
- Jämsi eli kouruteräinen vuolin
- Pitkähöylä. Isommille esim. 120 cm rukahöylä
- Kimpihöylä
- Kieli- ja urahöylä
- Pora ja poranterä
- Peltisakset
- Vasara ja alasin

Saamausteline

- Lähde: Taitokirja

Kimpien saumojen saaminen sopivaan ja toisiinsa nähden samaan kulmaan onnistuu esimerkiksi tekemällä puusta telineen.

- Ota 83 cm pitkä lauta.
- Ota kaksi 85 cm pitkä lautaa. Paksuus saisi olla noin 30 mm.
- Tee toisen laudan lappeelle keskelle lappeen pystysuunnassa ja hiukan puolivälin taakse aukko, johon veistä epäkeskovipu ja akseloi se keskeltä puupaloilla lappeeseen. Tätä vipua pyöräyttämällä saadaan kimpilauta painettua liikkumattomaksi.

- Tee toisen laudan lappeen alareunaan lovi takapäättyyn. Tähän loveen työnnetään kiila, jossa on puutappi laudan lappeesta (lovesta) ulos, jolla kiilaa voidaan säätää. Kiilan tarkoitus on säätää kimpilaudan urapään kavennuksen suuruus.
- Kiinnitä laudat hiukan lyhyemmän laudan päälle 25mm etäisyydelle toisistaan syrjälleen. Kiinnittämiseen kannattaa käyttää liimaa ja ruuveja.
- Kiinnitä nämä kolme lautaa vielä toisesta päätystä kiinni toisiinsa, asettamalla niiden väliin sopiva laudanpala, 25x170xkorkeus. Näin syntyy U-muotoinen laatikko jonka toinen pääty on auki ja sen sisään mahtuu kimpilauta.
- Viistä pystyssä olevien laudat säteen mukaisesti, jolla saumaus tehdään. Eri levyisille (kokoisille korvoille) voi tehdä kummaltakin sivultaan viistettyjä rimoja, joissa on puutapit ja se painetaan pystyssäoleviin lautoihin tehtyihin vastaaviin reikiin ja näin lautoja saadaan korotettua tarpeen mukaan.
- Laitetta käytetään höyläpenkissä.

Kimpisakset

- Puinen astian säteen mittainen harppi (hiukan pitempi kuin astia)
- Harpin "jalkojen" sisäsiivuilla (kummassakin jalassa samoissa kohdin) pienet naulat peräkkäin niin että etäisyys piikistä harpin nivelen akseliin on sama kuin valmiin puuastian säde.
- Sisemmät naulat on tarkoitettu urapäälle ja ulommat naulat korvon yläpäälle.
- Saksia käytetään niin että höylätty kimpilauta asetetaan harpin väliin nauvoja vasten. Sen tulee tällöin mahtua juuri harpin väliin ja reunojen kulkea tiiviisti harpin jalkojen sivua myöten. Kun kokeillaan toista päätä laudasta vastaaviin nauloihin, ei harpin kärkiväli saa muuttua.

Työohje

HUOM! OHJE SAATTAA SISÄLTÄÄ RISTIRIITOJA.

Kimpien valmistaminen

- [Halkaise](#) puu kahtia syitä myöten sopivan kokoisiksi laudoiksi. Käytä apuna leveäteräistä veitsimäistä rautaa.
- Kun puu halkaistaan niin että kimpilaudan keskelle tulee tarkasti sydän, ei puu käänny kuperaksi.
- Pyri välttämään oksia, ainakaan niitä ei tulisi olla uurteen kohdalla.
- Oikaise höylällä puun?/tulevan korvon? pintapuolen mahdollinen kierous

Kimpien saumaus toisiinsa

- Höylää kimmet pitkähöylällä ja käytä kimpisaksia apuna oikeiden kulmien aikaansaamiseksi.
- Jos käytät saumaustelinettä, tapahtuu oikean kulman ja urapäässä olevan kavennuksen höyläminen samalla kertaa.
 - Kiinnitä kimpilauta telineeseen uurrepää telineen avonaisen pään puolelle ja oikaistu pintalape matalamman telineen sivulaudan puolelle. Tee höyläys
 - Käännä kimpilauta uurrepää telineen umpipään puolelle ja siirrä pieni kiila uurrepään alle että syntyy kavennus uurrepään höylätessä samalla kun syntyy saumakin.
- Tarvittaessa höyläys voidaan suorittaa toiselle reunalle kieliyöylällä ja toiselle urahöylällä eli syntyy [pontti](#).
- Saumauksessa voidaan käyttää myös tappeja

Kimpien muotoilu

- Käytä kimpihöylää tai jämsi -vuolinta.
- Höylää kimpihöylällä ensin korvon tulevalta sisäpuolelta kimpi kourulle eli koveraksi. Mittaa kimpiluotalla.
 - Älä höylää saumoja, niiden reunoja.
- Vedä suunturilla viivat noin 15 mm päähän sisäpinnasta ja höylää korvon tuleva ulkopinta kuperaksi. Eli kimmien paksuus on tällöin noin 15 mm.

Urien tekeminen kimpiin

- Puukolla veistämällä
- Urat voidaan tehdä myös uurtamalla pitkävartisella uurrinpuukolla. Tee urasta jämpä.
 - Uran syvyys noin 5-10 mm? ja etäisyys kimpilaudan päästä noin 15-30 mm korvon koosta riippuen
- Urat voidaan tehdä myös kasaamalla korvo väliaikaisen vanteen ympärille.
 - Tämän jälkeen on helppo tasoittaa ulko- ja sisäpinta höylällä, kun pohjaa, eikä uria ole.
 - Tehdään uurre

Pohja

- Pohja tehdään isommaksi kuin tuleva pohja, koska sen reunat menevät kimpien uriin. Tehdään puulevy, joka on uraa paksumpi.
- Laudat saumataan tiiviisti toisiaan vasten ja tapitetaan salavaarnoilla. Lautojen sydänpuoli tulee korvon sisäpuolen puolelle.
- Salavaarnat eli puunaulat pohjaan tehdään puukolla vuolemalla. Kaksi per sauma riittää.
- Asetetaan harpin kärkiväli niin että uurteen pohja jakaantuu tasan kuuteen osaan. Eli harpin kärjet kulkevat uran pohjassa.
- Piirretään pohjalevylle tällä kärkivälillä ympyrä ja sahataan ympyrä.
- Piirrotetaan suuntimella uran leveys pohjan paksuudeksi ja höylätään melkein viivalle asti. Eli pohja ei tällöin saa mahtua uraan.
- Pyöristetään pohjan sisäpuolen reunaa loivasti uran syvyyden matkalta kavahöylällä tai puuviilalla. Kimpiluotan päähän voidaan tehdä juuri uranlevyinen lovi, jolla voidaan sovittaa pohjaa uraan.

Vanne

- Puusta tai metallista kaksi vannetta, isompiin astioihin kolme.
- Alin vanne saa olla uran tasalla tai sen alapuolella lähempänä "lattiaa".
- Ylin vanne vajaa 10 cm yläreunasta
- Puuvanteen latvapää kiertää tyvipään päältä ja samantien tyvipään alta. Syntyy "solmu". Päät lyhyet.
- Rautavanteen päät niitataan kahdella niitillä kiinni toisiinsa.
 - Rautavanne taotaan kartion muotoiseksi tasaisesti ja tasapintaiseksi.
- Vanteita ei kiinnitetä mitenkään, niitä kiristetään lyömällä niitä kohti korvon yläosaa

Kasaaminen

- Pohjan lautojen päät tulevat kohti korvia.
- Kun kasaat vannetta vasten, laita sisälle esimerkiksi iso takki, turkki helpottamaan lautojen pysymistä paikallaan . Pieni lapsikin mahtuu isompaan astiaa pitelemään.

- Vanteiden liitoskohdat tulevat korvien kohdalle.

Viimeistely

- Sahaa kahvojen välien kimpilaidat yhdellä kertaa per väli saman mittaisiksi. Tai jos ei ole sahattavaa, siisti höylällä.
- Pyöristä korvien reunat ja poraa pyöreät reiät niihin.
- Vuole puukolla, kavaraudalla (vuoluraudalla) tai kavahöylällä sahatut terävät reunat hiukan viistoksi.
- Ei tarvitse hiota, höylän jälki riittää.